

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1992/11

Karar Sayısı: 1992/38

Karar Günü: 2.6.1992

R.G. Tarih-Sayı :18.07.1992-21288

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Soma Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU: 24.4.1969 günlü, 1163 sayılı "Kooperatif ler Kanunu"na 6.10.1988 günlü, 3476 sayılı Yasa'nın 26. maddesiyle getirilen Ek 2. maddenin 4 numaralı bendinden sonra gelen "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez" hükmünün Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu savıyla iptal istemidir.

I- OLAY :

Soma Cumhuriyet Başsavcılığının 7.5.1991 gün ve 1991/172-105 sayılı iddianamesi ile, iki ayrı kooperatifin yönetim kurulu üyeleri olan sanıklar, "Kooperatifler Genel Kurul toplantısını süresi içinde yapmadıktan için Kooperatifler Kanununa aykırı davrandıkları" gerekçesine dayanarak cezalandırılmaları istemiyle haklarında kamu davası açılmıştır.

Soma Asliye Ceza Mahkemesi, sanığın 1163 sayılı Yasa'nın Ek 2. maddesinin 4 numaralı bendinden sonra gelen "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez." kuralının, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savının ciddi olduğu kanısıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ :

A. İptali istenen Yasa Kuralı :

24.4.1969 günlü, 1163 sayılı "Kooperatifler Kanunu"nın iptali istenilen fıkrayı da içeren ve 6.10.1988 günlü, 3476 sayılı Yasa'nın 26. maddesiyle getirilen ek 2. maddesi şöyledir :

"EK MADDE 2- (Ek: 6.10.1988 - 3476/26 md.)

1. 8 inci maddenin üçüncü fıkrasına, 16 ncı maddenin beşinci fıkrasına 56 ncı maddenin altıncı fıkrasına 59 uncu maddenin dördüncü, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarına ve 90 inci maddenin beşinci fıkrasına aykırı hareket eden kooperatifler ve üst kuruluşların yönetim kurulu üyeleri ve memurları fiilin önem ve mahiyetine göre üç aydan iki yıla kadar hapis ve yüzbin liradan birmilyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

2. Genel kurulu olağan toplantıya çağırmayan yönetim kurulu üyeleri ile 2 nci maddenin dördüncü fıkrasına, 8 inci maddenin ikinci fıkrasına, 16 inci maddenin birinci fıkrasına, 66 ncı maddenin ikinci fıkrasına ve 90 inci maddenin üçüncü fıkrasına aykırı hareket eden kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri fiilin önem ve mahiyetine göre bir aydan altı aya kadar hapis ve ellibin Liradan beşyüzbin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

3. 56 ncı maddenin ikinci ve dördüncü fıkralarına, 66 ncı maddeye, 67 nci maddeye aykırı hareket eden kooperatif ve üst kuruluşlarının denetim kurulu üyeleri fiilin önem ve mahiyetine göre bir aydan altı aya kadar hapis ve ellibin liradan beşyüzbin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

4. 92 nci madde hükümlerine aykırı hareket eden kooperatif kurucuları, yönetim kurulu başkan ve üyeleri ve bu fiil genel kurulda vuku bulmuşsa buna müsamaha eden genel kurul başkanı, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez.

İlgili bakanlık, kooperatifler ve üst kuruluşlarının yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile memurları hakkında görevlerine ilişkin olarak işledikleri suçlardan dolayı açılan kamu davalarına müdahale talebinde bulunabilir."

B- ilgili Yasa Kuralları :

647 sayılı "Cezaların İnfazı Hakkında Kanun"un ilgili maddeleri şöyledir :

1. "MADDE 3.- Uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, müebbet veya muvakkattir. Müebbet ölünceye kadar devam eder.

(Değişik : 7.12.1988 - 3506/5 md.) Muvakkat uzun süreli bağlayıcı cezalar bir yıldan yukan olanlardır.

(Değişik : 7.12.1988 - 3506/5 md.) Bir yıl ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar kısa sürelidir.

2. "Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirler :

MADDE 4,- (Değişik 3.5.1973 - 1712/1 md.)

(Değişik 7.12.1988 - 3506/6 md.) Ağır hapis hariç, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine sair hallerine ve suçun işlenmesindeki özelliklerine göre mahkemece;

1. (Değişik 7.12.1988 - 3506/6 md.) Kabahatlerde beher gün karşılığı üçbin ile beşbin Ura hafif, cürümlerde beşbin ile onbin lira hesabıyla ağır para cezasına,

2. Aynen iade veya tazmine,

3. Altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya İslah kurumuna devam etmeye,

4- Bir yılı geçmemek kaydıyla muayyen bir yere gitmekten, bazı faaliyetleri veya meslek ve sanatı icradan men'e,

5. Her nev'i ehliyet ve ruhsatnamenin bir aydan bir yıla kadar muvakkaten geri alınmasına,

Çevrilebilir.

(Değişik 12.6.1979 - 2248/10 md.) Suç tarihinden önce, para cezasına veya tedbire çevrilmiş olsa dahi, hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilmemiş olanlar hakkında, hükmolunan otuz güne kadar (otuz gün dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalarla, suç tarihinde 18 yaşını ikmal etmemiş olanların mahkum edildikleri kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yukarıdaki bentlerde yazılı ceza veya tedbirlerden birine çevrilir.

Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hürriyeti bağlayıcı ceza uzun süreli de olsa fail hakkında bu maddenin ilk fıkrasının (1) numaralı bendi hükmü uygulanabilir.

(Değişik 7.12.1988 - 3506/6 md.) Uygulamada asıl mahkumiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen para cezası veya tedbirdir. Bu hükmün uygulanması, kanun yollarına başvurmada engel teşkil etmez.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalan birinci fıkrasının 2, 3, 4 ve 5 numaralı bentlerinde yazılı tedbirlerden birine çevrilmiş olanlardan tedbir hükümlerini Cumhuriyet Savcılığınca yapılan tebligata rağmen 30 gün içersinde yerine getirmeyenler veya hüküm gereklerine aykırı hareket edenlerin tedbire çevrilmiş olan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarının, tedbir hükümlerine muhalefetlerinin derecesine göre kısmen veya tamamen infazına veya infaz olunmamasına hükmü veren mahkemece karar verilir.

Tedbire ilişkin hükümlere muhalefet, haklarında ikinci fıkra hükmü uygulanmış olanlar tarafından vukubuldukta; tedbir, hükmü veren mahkemece birinci fıkroda yazılı esaslar dairesinde para cezasına çevrilir.

(Yedinci fıkra mülga: 7.12.1988 - 3506/10 md.)

Tedbir hükümlerinin yerine getirilmesi hükmünün ihtiyacında olmayan sebepler yüzünden imkansız hale gelmişse hükmü veren mahkemece bu tedbir yerine başka bir tedbire hükmolunur.

Bu madde hükümleri sırf askeri suçlar ile askeri disiplin suçları ve birinci fıkranın 3 ve 4 numaralı bendi hükümleri de subaylar, askeri memurlar ve astsubaylar hakkında uygulanmaz."

C. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROĞLU, Haşım KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 13.2.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlandırma sorunu üzerinde durulmuş, sınırlandırma sorununun esasla birlikte ele alınmasına ve dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru karar ve ekleri Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen yasa kuralıyla itiraza dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü :

A. itiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı : 3476 sayılı Yasa'nın genel gerekçesi şöyledir :

"Bugün dünyada bir çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, genel ekonomik faaliyetleri içersinde; Devletin müdahalesi olmadan ancak Devletin yol gösterici ve destekleyici olduğu kooperatifler, gönüllü işbirliğinin bir yönlendirme vasıtası şeklinde organize olmuş bir ekonomik faaliyet şeklidir.

Anayasamızın 171. maddesiyle de Devletimize, Devlet Milli Ekonominin yararlarını dikkate alarak öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirler alır' görevi verilmiştir.

Bu göreve uygun olarak kooperatifçiliğin geliştirilmesi kalkınma planlarımızda ve yıllık programlarda da ilke olarak yer almıştır.

Memleketimizde genel ekonomi içerisinde kooperatifler, Devletin müdahalesi olmadan vatandaşlarımızın serbest idaresine bağlı olarak gönüllü işbirliği ile kurulan tüm teşebbüsler olarak görülmektedir. Ancak, bu kuruluşların ekonomimize yararlı bir şekilde gelişebilmeleri için Devletçe desteklenen yönlendirilmelerine ihtiyaç duyulmaktadır...."

Gerçekten, bir yandan küçük üreticilere bir yandan da dar gelirleri korumak, dengeli bir toplum kurmak, sosyal devletin görevlerinden biridir. Bu konuda kooperatiflerin etkin rolleri vardır. Kooperatifçilik, hareketi demokratik ülkelerin çoğunda Devlet tarafından korunmakta ve desteklenmektedir. Başka bir anlatımla kooperatiflerin Devlet güdümünde tutulmalarının nedeni, yararlarını korumakta yeterli bilgi ve deneyimi olmayan dar gelirli vatandaşların zarara uğramasına mani olmak ve kooperatif kuruluştan ve bunların dayandığı temel felsefenin giderek bozulmamasını ve böylece halkın bu kurumlara olan saygısını sürdürmesini sağlama düşüncesidir.

24.4.1969 günlü Kooperatifler Yasası'na 6.10.1988 günlü, 3476 sayılı Yasa'nın 26. maddesiyle eklenen Ek 2. maddenin 4. bendinden sonra gelen ve aynı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca Yasa'nın yayımından altı ay sonra yürürlüğe giren ve "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez." Biçiminde düzenlenmiş bulunan itiraz konusu kural, kimi yasalarda yer alan benzerlerinde olduğu gibi, hükmedilen hürriyeti bağlayıcı

cezanın sadece paraya çevrilmesini yasaklamakta, cezanın ertelenmesini ya da 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde yazılı tedbirlerden herhangi birine çevrilmesini engellemektedir.

Ek 2. maddenin 1. bendinde, Kooperatifler Yasası'nın 8., 16., 56., 59. ve 90. maddeleriyle konulmuş yasaklara aylan davranışta bulunan kooperatif ve üst kuruluşların yönetim kurulu üyeleriyle memurlarının eylemleri cürüm olarak nitelendirilmekte ve üç aydan iki yıla kadar hapis ve yüzbin liradan birmilyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmaktadır.

Yasa'nın önceki maddelere yollama yaparak suçu ve bu suçlara ayrı ayrı cezaları belirleme yöntemi, Ek 2. maddenin 2, 3 ve 4. bentlerinde de olduğu gibi benimsenmiş bulunmaktadır.

1163 sayılı Yasa'nın 43. ve 45. maddelerinde genel kumrun olağan toplantısının yılda bir kez yapılacağı, toplantıya çağırma yetkisi ve bunun yöntemi belirtilmekte ve kural olarak bu işleri yönetim kurulunun yapacağı bükme bağlanmaktadır. Görüldüğü gibi, bu "görevlerini yerine getirmemek" yönetim kurulu üyeleri için suç sayılmakta ve cezası da 2. bendin son cümlesinde "fiilin önem ve mahiyetine göre bir aydan altı aya kadar hapis ve ellibin liradan beşyüzbin liraya kadar ağır para cezası" olarak saptanmış bulunmakta ve itiraz konusu kural, yukarıda belirtilen suç için öngörülen "bir aydan altı aya kadar hapis . . ." cezasının paraya dönüştürülemeyeceğini hükme bağlamış olmaktadır.

3476 sayılı Yasa'nın tasan metninde, iptali istenen kurala yer verilmemiştir. Dolayısıyla Yasa'nın Hükümetçe hazırlanan genel ve madde gerekçelerinde ne amaçla düzenlenmiş olduğuna ilişkin bir açıklama yoktur.

İtiraz konusu kuralın, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, 26. maddenin getirdiği Ek 2. maddenin 4 numaralı bendine bağımsız ve yeni bir fıkra olarak eklendiği görülmektedir. Ancak, komisyon raporunda da açık bir gerekçe yer almamakta, sadece, kuralın "maddeye ilave edildiği" belirtilmektedir.

3476 sayılı Yasa'nın TBMM'ndeki görüşmeleri sırasında da, iptali istenen kuralla ilgili hiçbir konuşma olmamış ve Ek 2. maddenin bu kuralı oylanarak aynen kabul edilmiştir.

B. itiraz Konusu Kuralın ilgili Yasa Kuralları ile Karşılaştırılması :

Verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların paraya çevrilemeyeceğini belirten itiraz konusu kural, 647 sayılı "Cezaların infazı Hakkında Kanun"un getirdiği genel düzenlemeye ayırıklık oluşturmaktadır.

Ülkemizde hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine değişik seçeneklerin uygulanmasına 1965 yılında başlanmış olup, bu yeni sistemin ceza ve infaz hukukundaki yeri ve anayasal temelleri Anayasa Mahkemesi'nin 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesine yönelen bir itiraza ilişkin 9.3.1971 günlü, Esas: 1970/42, Karar: 1971/30 sayılı kararında özgün biçimde açıklanmış bulunmaktadır.

647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin ilk düzenleniş biçimine göre, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliği, sair halleri ve suçun istenmesindeki özellikler gözetilerek mahkemelerin takdirine göre para cezasına veya maddede belirtilen diğer önlemlere çevrilebilirdi.

Başlangıçta tamamen yargıcın takdirine bırakılan ve ayrıık hükümler taşımayan bu düzenleme, sonra, gerek maddede yapılan değışiklikler, gerekse Türk Ceza Yasası ve diğier özel yasalarla getirilen ayrıık kurallarla ilk biçiminden çok farklı bir duruma dönüştürülmüştür.

Bu değışiklikler ana hatlarıyla şöyledir :

3.5.1972 günlü, 1712 sayılı Yasa ile 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde değışiklik yapılmış ve suç tarihinde 18 yaşını bitirmemiş olanların mahkûm 'edildikleri kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine maddede sayılan önlemlerden birinin uygulanması zorunluluğı getirilmiştir. Daha sonra, 12.6.1979 günlü, 2248 sayılı Yasa'yla da; suç tarihinden önce para cezasına veya tedbire çevrilmiş olsa dahi, hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmemiş olanlar hakkında, hükmolunan otuz güne kadar (otuz gün dahil) hürriyeti bağlayıcı cezaların sözü edilen ceza ve önlemlerden birine çevrilmesi zorunlu kılınmıştır.

Hükümlü lehine olan bu zorunlu paraya veya önlemlere çevirmeyi amaçlayan düzenlemeler yanında, tamamen ters yönde gelişen düzenlemeler de olmuştur.

Örneğin :

1712 sayılı Yasa ile, 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesine bir fıkra eklenmiş ve ; "bu madde hükümleri sırf askeri suçlar ile askeri disiplin suçları ve birinci fıkranın 3 ve 4 numaralı bendi hükümleri de subaylar, askeri memurlar ve astsubaylar hakkında uygulanmaz" kuralı getirilmiştir.

13.5.1971 günlü, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 17. maddesiyle; "Sıkıyönetim Mahkemelerince verilen cezalar; para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez" kuralı getirilmiştir.

12.6.1979 günlü, 2248 sayılı Yasa ile Türk Ceza Yasası'nın 536. maddesinde değışiklik yapılmış ve bu maddenin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarındaki suçlardan dolayı hükmolunacak cezaların ertelenmeyeceğı ve bunların yerine 647 sayılı Cezaların infazı Hakkında Yasa'nın 4. maddesinde belirtilen ceza ve tedbirlerin uygulanamayacağı hükme bağlanmıştır. Bu kural Anayasa Mahkemesi'nin denetiminden geçmiş ve Anayasa'yla çelişen bir yönünün olmadığı saptanmıştır. (29.4.1980 günlü, Esas: 1979/37, Karar: 1980/26 sayılı karar).

2004 sayılı icra iflas Yasası'na 6.6.1985 günlü, 3222 sayılı Yasa'nın 44. maddesiyle eklenen 352/a maddesi kuralı ile de benzer biçimde, erteleme, paraya ve önlemlere çevirme yasağı getirilmiş, bu düzenlemenin de Anayasa'ya aykırı olmadığı belirlenmiştir (11.3.1986 günlü, Esas: 1985/3 Karar 1986/9 sayılı karar).

647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde, son olarak 7.12.1988 günlü, 3506 sayılı Yasa ile yapılan değışiklikle;

a) Ağır hapis cezalarının paraya ve önlemlere çevrilmesi önlenmiş,

b) 3. maddesinde yapılan değışiklik sonucu paraya çevrilecek veya önlem uygulanabilecek hürriyeti bağlayıcı cezaların üst sınırı bir yıl olarak saptanmış, c) Paraya çevirmede bir gün karşılığı olarak uygulanacak miktar kabahatlarda üçbin ile beşbin, cürümlerde beşbin ile onbin liraya çıkarılmıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse; itiraz konusu kural, Türk Ceza Yasası ile kimi özel yasalarda benzeri görülen ve "paraya çevrime"nin genel kuralını koymuş bulunan 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin ayrı kurallarını oluşturmaktadır.

Ancak, belirlemek gerekir ki, itiraza konu kural sadece hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya çevrilmesini yasaklamakta, gerektiğinde hürriyeti bağlayıcı ceza yerine, 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin birinci fıkrasının 2, 3, 4. ve 5. bentlerinde öngörülen tedbirlerden birinin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

C. Sınırlama Sorunu :

itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin iptalini istediği kural, Ek 2. maddedeki kurumlar için öngörülen cezaların para dönüştürülemeyeceğine ilişkindir. Oysa, Mahkemenin bakmakta olduğu davanın konusu yalnızca kooperatifler genel kuruluna olağan toplantıya çağırma eylemidir. Davanın maddede sayılan öbür eylemlerle ilgisi yoktur. Bu durumda cezayı paraya çevirmeme kuralını kooperatif genel kurulunu olağan toplantıya çağırmanın üyeleriyle sınırlı olarak incelemek gerekir.

D. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu :

Mahkeme itiraz başvurusunda itiraza konusu hükmün, suç türünden ve suçlunun kişiliğinden ayrı olarak hâkimin takdir yetkisini sınırladığını, suç türüne bakılmaksızın tüm kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların takdiren parya çevrilebilir olmasına karşın, itiraz konusu kuraldaki ayrıklığın diğer suçlara göre paraya çevrilmemeyi gerektirir. Bir ceza politikası nedeni de olmadığını, bu durum karşısında "hukuk devleti eşitlik ilkeleriyle bağdaşmadığı" yolundaki Anayasa'ya aykırılık savlarını ciddi bulunduğunu belirterek, "Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu"nu ileri sürerek kuralın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur.

Mahkeme, Genel Kurulu Olağan toplantıya çağırmanın bir kooperatifin yönetim kurulu üyelerinin bu eylemlerinin cezası bir aydan altı aya kadar hapis ve ellibin liradan beşyüzbin liraya kadar ağır para cezasını gerektiren bir suç olarak saptanması ve bu suçtan verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların paraya çevrilmesinin yasaklanmasını; ırz ve namusa tasaddiyi kapsayan suçlar ile vücut bütünlüğüne ve mala karşı yönelen suçlardan dolayı hükmolunan cezaların bile ertelenmesi, para cezasına çevrilmesi ya da Yasa'da öngörülen öteki önlemlerden birine hükmedilmesi olanağı var iken, bu yasanın koyduğu biçimsel suçlardan dolayı hükmolunacak cezaların para cezasına dönüştürülememesini, ceza adaleti yönünden de vatandaşlar arasında farklı ceza uygulamalarına yol açtığı, bu durumun ise Hukuk Devleti ve kanun önünde eşitlik ilkelerine aykırı olduğu görüşüne dayandırmıştır.

3476 sayılı Yasa'yla getirilen "Bu kanunda öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez" hükmü, ilk defa konulmuş bir kural değildir. Türk Ceza Kanununda ve ceza kurallarını içeren bazı yasalarda, cezanın ertelenmesi ya da 647 sayılı Yasa'nın öngördüğü diğer ceza ve önlemlere çevrilebilme olanağını ortadan kaldıran ayrı hükümlere de yer verildiği görülmektedir.

Örneğin :

A. 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'un 6829 sayılı Yasa ile değişik 58. maddesi,

B. 13.12.1968 günlü, 1072 sayılı Rulet, Tüt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun'un 2. maddesi,

C. Türk Ceza Kanunu'nun 12.6.1979 günlü, 2248 sayılı Yasa üe değişik 536. maddesi,

D. 2004 sayılı İcra ve iflas Kanunu'na 6.6.1985 günlü ve 3222 sayılı Yasa ile eklenen 352/a maddesi.

Cezaların ertelenmeyeceğine veya 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde öngörülen ceza ya da önlemlerin uygulanamayacağına ilişkin hükümleri içermektedir.

Örnek verilen Yasa kurallarına ilişkin Anayasa'ya aykırılık iddiaları, Anayasa Mahkemesi'nce varit görülmeyerek reddedilmiştir.

(24 .3.1977 günlü, Esas : 1977/3, Karar : 1977/19 - 13.10.1977 günlü, Esas : 1977/86, Karar : 1977/124 - 29.4.1980 günlü, Esas : 1979/37, Karar : 1980/26-11.3.1986 günlü, Esas: 1985/33, Karar : 1986/9)

Anayasa'nın 171. maddesiyle, Devlete, milli ekonominin yararları doğrultusunda üretimin artırılması ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alma görevi verilmiştir. Bu göreve uygun olarak kooperatifçiliğin geliştirilmesi, desteklenip yönlendirilmesi, küçük üreticilerin ve dar gelirli olanların korunması, dengeli bir toplum oluşturulması sosyal hukuk devletinin önemli görevleri arasındadır. Bu düşünceye koşut olarak, ceza hükümlerinin daha etkili bir işlerliğe kavuşturulması ve kötü niyetli yönetim kurulu üyelerini uyarmak için Kooperatifler Yasası'na 3476 sayılı Yasa'yla Ek 2. maddenin eklendiği anlaşılmaktadır.

Zaman içinde toplum gereksinimlerinin, hem birey hem de toplum yararına telkin ettiği, hatta burada olduğu gibi zorunlu kıldığı bazı yeni düzenlemeler yapmak, bu suretle toplum ihtiyaçlarına uygun önlemleri güçlendiren, geliştiren, etkilerini daha çok artıran veya atam tersine bunları hafifleten ya da büsbütün ortadan kaldıran tasarruflarda bulunmak, yasakoyucunun hem doğal, hem de kaçınılmaz bir görevidir.

O halde, itiraz yoluna başvuran mahkemenin ileri sürdüğü gibi hakimın takdir yetkisine müdahale hukuk devleti ve yasa önünde eşitlik ilkelerine aykırılık söz konusu olamaz.

Gerçekten de Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "sosyal hukuk devleti" ilkesi, toplum yararının birey yararına üstün tutulması ve güçsüzlerin korunması anlamını da içerdiğine göre, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olmadığı gibi Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine de aykırı değildir. Çünkü, eşitlik ilkesi eylemli eşitliği değil hukuksal eşitliği ifade eder. Aynı hukuksal durumda bulunanlar arasında haklı nedene dayanmayan ayırım yapılmasını önlemeyi amaçlar.

İtiraz konusu Yasa'yla getirilen ayrık kural ise, kooperatif ilişkilerinde sağlıklı yapıyı korumaya yöneliktir, aynı durumda bulunanlar arasında herhangi bir fark yaratılmış değildir. Bu itibarla Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı söylenemez.

Cezaların ertelenmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların para cezasına ya da başka önlemlere çevrilmesi, kişi için bir hak değildir. Cezaların şahsileştirilmesine ilişkin bir

yöntemdir. Bu niteliği nedeniyle toplum yararına kullanılmak üzere yargıcı takdirine bırakılmıştır.

Ceza verme hakkının, esasını adaletle sınırlandırılmış toplumsal yarara düşüncesi oluşturur. Bunun doğal sonucu olarak da, bir düzenlemeye giderken Yasakoyucu kamu yararını en az kişi yaran kadar düşünmek zorundadır. Kamu yararının takdiri ise yasama organının yetkisindedir.

Hiç kuşkusuz yasama organı kamu yaran düşüncesiyle eylemlere dilediği miktarda ceza saptayamayacağı gibi kişinin haklarının ve söz gelimi hak aramak, savunmak ve yasal hakimi önüne çıkarılmak konularındaki haklarının özüne dokunamaz.

Bu bakımdan, Yasakoyucunun, cezaların ağırlaştırılmış biçimleriyle ve kesinlikle yerine getiremeyeceği düşüncesinin kişide yaratacağı korkutuculuk ve çekindiricilikten toplum adına yararlanmayı düşünerek Ek 2. maddede yazılı suçları işleyenleri 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin kapsamı dışında bırakmıştır.

İtiraz konusu madde, yakanda işaret edildiği üzere benzerlerine yasalarımızda çoklukla rastlanan hürriyeti bağlayıcı cezaların paraya çevrilemeyeceğini öngörmektedir. Kural, herkes için getirilmiş, kamu düzeninin ve kişilerin korunması ereğine yönelmiş bulunmaktadır.

Kaldı ki, Anayasa'nın 38. maddesinde ceza konusunda yapılacak yasal düzenlemelerde Yasakoyucu'nun uyması zorunlu temel ilkeler belirlenmiştir. Bunlar; işlendiği zaman yürürlükte bulunan yasanın suç saymadığı bir eylemden dolayı kimsenin cezalandırılmayacağı, kimseye suçu işlediği zaman yasada o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemeyeceği, ceza ve ceza yerine geçen güvenlik önlemlerinin ancak yasa ile konulacağı, suçluluğu hükümle belirleninceye kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı, hiç kimsenin kendisi ve yasada gösterilen yakınlarını suçlayan bir bildirimde bulunmaya veya bu yolda kanıt göstermeye zorlanamayacağı, ceza sorumluluğunun kişisel olduğu ve genel zoralım cezası verilemeyeceği gibi ilkelerdir.

Anayasa'da sayılan bu ilkeler dışında buyurucu ve yasaklayıcı bir kural bulunmadığından, suçlar ve cezalar hakkında gerekli gördüğü önlemleri alma, Yasakoyucu'nun takdir yetkisi içinde kalmaktadır. Anayasa, suç ve cezalara ilişkin olarak belirlediği bu ilkeler dışında kalan, özellikle ne tür eylemlerin suç sayılacağı, suç sayılan eylemlere ne kadar ve ne tür ceza verileceği, erteleme ya da paraya çevirme olanağı bulunup bulunmayacağı gibi konularda bir kural koymamış, bunların saptanmasını yukarıdaki ilkeler içinde Yasakoyucu'ya bırakmıştır. Bu durumda Yasakoyucu Anayasa'ya göre kendi yetki alanına giren bu konularda neyin kamuya yararlı olup olmadığını takdir hakkına sahiptir.

Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 2. maddesinde yazılı Cumhuriyetin "Hukuk devleti" ilkesi ile çelişmeyen benzer durumların aynı çözümlere bağlanmasını öngören, bazılarını kayına kural konulmasını yasaklayan 10. maddesinde yer alan "kanun önünde eşitlik" ilkesine de aykırı düşmeyen itiraz konusu kurala yönelik Anayasa'ya aykırılık savının 1163 sayılı "Kooperatifler Yasası'nın kimi maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna kimi maddeler eklenmesi hakkındaki 6.10.1988 günlü, 3476 sayılı Yasa'nın 26. maddesiyle getirilen Ek 2. maddenin 4 numaralı bendinden sonra gelen, "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez." kuralının maddenin 2 numaralı bendindeki "genel kurulu olağan toplantıya çağırılmayan yönetim kurulu üyeleri" ile sınırlı olarak reddi gerekir.

V- SONUÇ :

A. Esas incelemenin, 6.10.1988 günlü, 3476 sayılı "1163 Sayılı Kooperatifler Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna iki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un 26. maddesiyle getirilen "Ek 2. madde"nin 4 numaralı bendinden sonra gelen "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez." kuralının maddenin 2 numaralı bendindeki "Genel kurulu olağan toplantıya çağırmayan yönetim kurulu üyeleri"yle sınırlı olarak incelenmesine,

B. Sınırlama karan uyarınca incelenen yukarıda belirtilen kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

2.6.1992 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU
Üye	Üye	Üye
Mustafa ŞAHİN	İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Erol CANSEL	Yavuz NAZAROĞLU
Üye	Üye	
Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN	